

ПСИХОДИНАМИЧНА КОНЦЕПЦИЯ ЗА ГРАНИЧНА ЛИЧНОСТОВА ОРГАНИЗАЦИЯ

Пресиан Бургов

PSYCHODYNAMIC CONCEPTION OF BORDERLINE PERSONALITY ORGANIZATION

Presiyan Burgov

Abstract: The term borderline personality organization more accurately describes the people who do have a specific, stable, pathological personality organization, which is not a transitory state fluctuating between neurosis and psychosis.

Borderline personality organization is characterized by diffuse identity, the use of primitive defenses, generally intact fragile reality testing, impairments in affect regulation and sexual and aggressive expression, inconsistent internalized values, and poor quality of relations with others.

Key words: Borderline personality organization, primitive defenses, diffuse identity, reality testing, object relations.

Фундаменталното предположение на психодинамичната концепция за гранична личностова организация се свързва с това, че наблюдаваното поведение и личностно безпокойство се отразява патологично на тези страни на характера, които са производни на подлежащите психични структури. Тези структури са стабилни и трайни патерни на ментални функции, които организират индивидуално поведение, перцепция и субективен опит. Централна характеристика на психична организация при тежки личностови разстройства е липсата на интеграция на психични структури. Нивото на личностова организация е зависимо в голяма степен от интеграцията на тези структури.

Терминът гранична личностова организация най-точно описва тези пациенти, които имат специфична, стабилна, патологична личностова организация, която не е преходно състояние, флукуиращо между психозата и неврозата.

Общото в тази група психопатологични констелации е доста специфична и забележително стабилна форма на патологична Его структура. Патологията на Егото се различава от тази, при неврози и при по – малко тежките характерологични заболявания от една страна, и психозите от друга. Трябва да се мисли за тези пациенти като, намиращи се в гранична област между психозите и неврозите. (Kernberg, 1985)

Симптомите на тези пациенти могат да бъдат подобни на симптомите на неврозата и разстройствата на характера. Ето защо, без задълбочено диагностично изследване, специфичната характерологична организация може да бъде пропусната или объркана. Лечението на гранична личностова организация изисква специфични терапевтични подходи, които могат да бъдат резултат само от прецизно диагностично изследване.

Преходни психотични епизоди могат да се развият при пациенти с гранична личностова организация, когато са изложени на силен стрес или са под въздействието на психоактивни вещества. Подобни психотични епизоди обикновено отшумяват с помощта на кратки, но добре структурирани терапевтични намеси. В случай, че на тези пациенти се приложи класическо аналитично лечение, те могат да загубят функциите си за тестиране на реалността, дори да развият налудни идеи, ограничени до преноса – развиват преносна психоза, не преносна невроза. Те обикновено запазват способността си да тестват реалността, освен при споменатите специфични обстоятелства.

Въпреки че е възможно да се идентифицират основните различия между граничната личностова организация и психотичните състояния, обикновено е по – трудно да се идентифицират разликите между граничната личностова организация и неврозата.

За разлика от пациентите с психотични реакции, тези с гранична личностова организация, макар да показват промени в отношението и преживяването на реалността, съхраняват способността си за тестирането ѝ.

Терминът гранична личностова организация, следва да се употребява при наличие на хронична характерологична организация, която не е нито типично невротична, нито типично психотична и която се характеризира с:

- типични симптоматични констелации;
- типични констелации на защитни механизми на Егото;
- типична патология на интернализирани обектни отношения;
- характерни генетично – динамични особености.

Диагнозата на граничната личностова организация е основана на три структурни критерия – дифузна идентичност, ниво на работа на защитите и капацитет за тестиране на реалността. (Kernberg, 1985)

В тази връзка от особена важност е прилагането на структурен анализ, който от психоаналитична гледна точка има няколко значения. Първо, той се отнася до анализа на психичните процеси, от гледна точка на трите психични структури – Его, Ид, Суперего. На второ място, структурният анализ в по-широк аспект се отнася до Егото като комбинация от:

- конфигурации, които определят протичането на психичните процеси;
- самите психични процеси или функции;
- прагове.

В този контекст използването на термина се отразява във фокусирането върху когнитивните структури (основно първично – срещу вторично процесно мислене) и върху защитните структури (констелация на защитни механизми и защитни аспекти на характера). Разбира се, те са близко свързани и могат да бъдат обединени във виждането за Ида, Егото и Суперего като три цялостни структури на психичния апарат. Те се дефинират от техните респективни функции и цялостни структури, в рамките на които според специфичните им функции се определят субструктури и впоследствие, субструктурите определят нови функции.

Третото значение на структурния анализ се отнася до дериватите на интернализирани обектни отношения.

Логиката на изложението налага в началото да се разгледа Егото като цялостна структура, интегрираща субструктури и функции и впоследствие анализа, да се насочи към интернализираните

обектни отношения, релевантни на граничната личностова организация.

Структурата на Егото в дименсията слабост, може да се диференцира условно в два аспекта – специфичен и неспецифичен. Специфичният се изразява в доминиране на примитивни защитни механизми, които са присъщи на гранична личностова организация. Неспецифичният от своя страна съдържа следните характеристики:

- липса на толеранс към тревожността;
- липса на контрол върху импулсите;
- липса на развити канали за сублимация.

Слабостта при разграничаване между Аза* и образа на обекти, и съпътстваща неяснота на границите на Егото е възможно да се разглеждат като друг неспецифичен аспект на слабост, при гранична личностова организация, но той е тясно свързан с патологията в обектните отношения и ще се анализира в този смисъл. Ригидността на характерологични модели в някои случаи се интерпретира в посока сила на Егото – ексесивната ригидност на характерова патология и свръхфлукуациите в частност не изразяват сила или слабост на Егото, а се явяват специфични форми на организация на характерова патология.

Интолерантността към тревожност се изразява в нивата, до които допълнителната тревожност води пациента до последващо формиране на симптоми, алопластично поведение или регрес на Егото. Трябва да се отбележи, че не нивата на тревожност са важни, а как Егото реагира на всяко различно от обичайното натоварване с тревожност. Тази променлива може да е трудно наблюдаема при пациенти с хронична и тежка тревожност. Пълната липса на тревожност сама по себе си не е знак за ниво на толерантност към тревожността.

Тук е необходимо да се акцентира върху липсата на контрол над импулсите при пациенти с гранична личностова организация. Неспецифичният и генерализиран характер следва да се разграничава от високо индивидуализирана липса на контрол върху

* Терминът “Аз” се използва, тъй като съответства повече на субективния “self” от английски, за който няма превод на български език.

импулсите, като част от защитна личностова формация. О. Кернберг отбелязва, че това, което наподобява липса на контрол върху импулсите, свързана със слабост на Егото, може да отразява специфични защитни механизми и поява в съзнаването на дисоциирана идентификационна структура. В този случай специфичността обикновено се проявява в Его – синтоничност на изразени в поведение импулси, в повторемост типа липса на контрол, в липса на емоционален контакт между тази част от личността на пациента и останалата част от преживяване за Аза, и на последно място от слабо отричане, което вторично защитава този дисоцииран пробив. Обратно, неспецифична липса на контрол върху импулсите може да бъде наблюдавана при незряла личностова структура. Тя се проявява под формата на непредсказуема, изменчива импулсивност, отразяване на повишена тревожност или на определен дериват на нагон. В този смисъл, това е вероятно опит да се разпръсне интрапсихично напрежение, а не повторно активиране на специфична, дисоциирана идентификационна структура.

Трудности при оценка се отчитат и спрямо каналите за сублимация, които са слабо развити или направо отсъстват в голяма част от случаите. Тук следва да се диференцират конституционни годности – ниво на интелект и умения, потенциал на личността, спрямо постижения. Социалната среда и най-вече способността за креативна интерпретация и продуктивност са главните аспекти на годността за сублимация и в тази си роля могат да бъдат индикатори за степента, в която е налице свободна от конфликти област на Егото, липсата им съответно – за слабост.

Следва да се отбележи, че личности с гранична организация са под влияние на примитивни, интензивни емоции, които не са интегрирани и по тази причина не могат да се контролират. Тези емоции се активират заедно с кореспондиращите им когнитивни системи. Ето защо те стават не само агресивни, но мислят, че имат основателни причини за гнева си. Този вид отговор рефлектира, както върху афективната деструкция, така и върху когнитивната.

В тази връзка анализът на нивата на когнитивните структури се фокусира върху степента, в която преобладава първично или вторично процесно мислене. Отместването по посока на първичното

процесно мислене все още се приема за съществен критерий при диагностициране на гранична личностова организация. Диференцирането на структурните различия между невротични, прешизофренни и психотични пациенти е свързано с различията в нивата на когнитивни структури. Пациенти с гранична личностова организация рядко дават доказателства за формални разстройства на мисловния процес. За оценка на степента, в която преобладава първично или вторично процесно мислене се използват проективни тестове. При тестване с тях и особено при отговор на неструктурирани стимули, има тенденция да се проявява първично – процесно мислене, във формата на примитивни фантазии, в намаляване на капацитета за адаптация към формалните дадености на тестовия материал и в използването на особена вербализация.

Спорно е дали това отместване по посока на първично – процесно функциониране представлява неспецифичен формален регрес на Егото. Вероятно регресът е крайният резултат от следните аспекти на гранична личностова организация:

- реактивация на патологични, ранно интернализирани обектни отношения, свързани с патологични примитивни деривати на нагони;

- реактивация на ранни защитни механизми, особено генерализирани механизми на дисоциация или сплитинг, влияещи върху интеграцията на когнитивните процеси;

- парциално, повторно сливане на примитивни образи за Аза и обектите, имащи отношение към стабилността на границите на Егото;

- регрес по посока на примитивни когнитивни структури на Егото поради неспецифични промени в равновесието катексис – контракатексис.

Независимо от произхода, отместването по посока на първично – процесно мислене се приема за най-съществен структурен индикатор за гранична личностова организация.

В таблица 1 е представен анализ, който следва да ориентира в различията между нормална, невротична и гранична личностова организация:

	Гранична организация	Невротична организация	Нормална организация
Идентичност	Инкоherentно чувство за Аза и другите; слаба ангажираност с работа и свободно време	Кохерентно чувство за Аза и другите; ангажираност с работа и свободно време	Интегрирано чувство за Аза и другите; ангажираност с работа и свободно време
Защитни механизми	Използват примитивни защитни механизми	Използват по-зрели, но ригидни защитни механизми	Използват по-зрели и флексабилни защитни механизми
Тестиране на реалността	Съпричастността към социалните критерии за реалността е непостоянна; липса на тактичност	Прецизна перцепция за диференцирането на Аз срещу не – Аз, външно срещу вътрешно; съпричастност към социалните критерии за реалността	Прецизна перцепция за диференцирането на Аз срещу не-Аз, външно срещу вътрешно; съпричастност към социалните критерии за реалността
Агресия	Агресията е насочена към Аза, често и към другите; прояви на ненавист и омраза	Инхибирана агресия; гневни отреагирвания, последвани от чувство за вина	Модулиран гняв; съответстваща Аз асертивност
Интернализирани ценности	Противоречива ценностна система; липса на капацитет за живот спрямо собствени ценности	Екседивни чувства за вина; известна липса на флексабилност в отношението спрямо Аза	Стабилни, независими, индивидуализирани ценности

Обектни отношения	Проблематични интерперсонални взаимоотношения; хаотичност или отсъствие на сексуални отношения; объркани вътрешни модели на отношения; силни смущения в любобните взаимоотношения	В известна степен се наблюдава сексуална инхибиция или трудности при интерпретацията на секса и любобта; наличие на дълбоки взаимоотношения с другите, със специфичен фокус върху конфликти с избрани хора	Трайни и дълбоки взаимоотношения с другите; сексуална интимност, комбинирана с нежност и топлина; кохерентни и работещи модели на взаимоотношения с другите
------------------------------	--	---	---

Таблица 1

Конституиращи елементи на гранична личностова организация – тези пациенти се характеризират с дифузна идентичност, използват примитивни защити, като цяло притежават незасегната, но крехка способност за тестване на реалността, увредена регулация на афектите, сексуалността и агресивността, инконсистентно интернализирани ценности и ниско качество на взаимоотношенията с другите. (Kernberg, 2006)

Патологичната структура на гранична личностова организация е свързана с липса на интеграция на примитивните позитивни и негативни сегменти на ранни обектни отношения, които лежат като паметови следи в случай на преживян ранен, интензивен афективен опит. Тази липса на вътрешна интеграция конституира синдрома на дифузна идентичност. Синдромът е сърцевината на гранична личностова организация и се характеризира с отсъствието на интегриран концепт за Аза и за значимите други. От клинична гледна точка, липсата на интеграция на тези вътрешни репрезентации на Аза и другите, става очевидна при деклариране на нерерфлексивни, противоречиви или хаотични описания от пациентите на собствения Аз и

другите, както и от явната невъзможност да интегрират или дори да осъзнаят посочените противоречия. Липсата на интеграция има фундаментално въздействие върху индивидуалния опит със света.

Поведенческите корелации на тази гранична психична структура включват емоционална лабилност, гняв, интраперсонален хаос, импулсивно, саморазрушително поведение и грешки при тестиране на реалността. „Типичната манифестация на тази дифузна и фрагментирана идентичност е осцилацията между кротка безпомощност и яростна, тиранична агресия, насочена към себе си или другите.“ (Kernberg, 2006, pp. 17)

Използването на примитивни защитни операции се манифестира в поведение, което интерферира с функционирането на пациентите и в терапевтичен контекст нарушава интеракцията терапевт – пациент. Ролята на защитните механизми в крайна сметка е да преодолява конфликтите, чрез конкуриращи напрежението афективни състояния и интернализирани забрани срещу инстинкти и външна реалност. Работещите зрели защити минимизират безпокойството, произхождащо от тези конфликти и максимизират способността да се действа флексабилно и успешно в работата и живота. В случая на нормално психично развитие личността преминава от примитивните защити, които преобладават в детството, към зрели защити, преобладаващи при здравата личност, като рационализация, интелектуализация, хумор и сублимация.

Въпреки че примитивните защити представляват първичен опит за справяне с тревожността, те са ригидни, нефлексабилни и не позволяват успешна адаптация към външната реалност. Те възникват в първите години на живота, когато развиващото се дете опитва да се справи с интензивните афекти и свързаните с тях инстинкти – с отношенията между тях и с отношенията към външната реалност. Първоначалната стратегия е да предпази себе си от тревожността, произтичаща от влизането в противоречие либидинозни и агресивни афекти, чрез стриктното им сепариране и чрез сепариране на обектите, свързани с тях. „Примитивните защитни механизми са организирани около сплитинга, радикалната сепарация на добри и лоши афекти, и обекти. Тези защитни механизми представляват опит да се предпазят идеализираните сегменти в индивидуалната психика

или да предпазят вътрешния свят от агресивни сегменти. Сепарацията се поддържа от разход на енергия, свързан с интеграция на тези образи в психиката”. (Kernberg, 2006, pp. 18) Тъй като споменатите защитни механизми могат да препятстват успешното когнитивно преработване на външната реалност или на вътрешните афекти, те по-често водят до поведенческа манифестация на дистрес, отколкото до вътрешното му овладяване. Тази разцепена вътрешна организация на психиката заблуждава личността в перцепцията и за света, който се преживява в окончателни категории. Мненията и позициите са силни, но нестабилни. Нещата са добри или лоши, но оценката се изменя според непосредствената ситуация. Тези внезапни промени участват в изграждане на хаотичния жизнен опит при гранична личностова организация. Ако личността чувства, че близък човек я е разочаровал, той рязко бива включен в „черния списък”, по-късен позитивен опит с него може да възстанови взаимоотношенията. Положителният или негативен отговор от действителността въздейства върху настроението, единична фрустрация може да предизвика мрачна картина и това резултира в депресивно настроение. От друга страна, един щастлив епизод води до временна еуфория. Добрите и лоши категоризации обаче остават ригидни и осигуряват слаба флексабилност за справяне с комплицираността на света и особено с интерперсоналните интеракции. Всичко това предразполага към изопачаване на перцепцията, защото външната реалност е филтрирана през ригидни и примитивни вътрешни структури. По тази причина, сплитингът не осигурява успешна адаптация към живота, но обяснява емоционалния и интерперсонален хаос и симптомите на гранична личностова организация.

При гранична и невротична личностова организация способността за тестване на реалността е незасегната, най-общо тя е капацитет за идентифициране с обичайните социални критерии и изисквания на реалността, с която хората се сблъскват. Тестирането на реалността при гранични състояния е обект на своеобразни флукутации, които не се наблюдават при невротична. Личности с гранична организация показват видима липса на тактичност и умелост в социалните интеракции, особено при стресово натоварени ситуации. Например, в такива моменти те по-лесно и бързо регресират до параноидно мислене.

Базисна задача в развитието и интеграцията на Егото е синтезът на ранни и следващи интроекции и идентификации в стабилна Его идентичност. Интроекции и идентификации, създадени под влияние на деривати на либидинозния нагон, първоначално са изградени отделно от тези, създадени под въздействие на деривати на агресивния нагон. Това разделение на интернализираните обектни отношения на добри и лоши се случва, поради липсата на интегративни способности на Егото. Впоследствие първоначалната липса на способност се използва защитно от създаващото се Его, за да предотврати генерализация на тревожността и да предпази сърцевината му, изградена около позитивни интроекции (интроекции и идентификации, създадени под влиянието на деривати на либидинозния нагон). Това защитно сепариране на Егото, което в началото е било прост дефект в интеграцията, е в основата на механизма на отцепване. Съвсем нормално той е използван само в ранните стадии от развитие на Егото, по време на първата година от живота и бързо е изместен от защитни механизми от по-високо ниво, като формиране на реакция, изолация, всеки от които защитава Егото от интрапсихични конфликти, чрез отричане от страна на съзнателното Его на деривати на нагона или идеализираната им репрезентация, или и двете. Тъкмо напротив, при патологичните състояния, когато този механизъм продължава действието си, отцепването защитава Егото от конфликти, чрез средствата на дисоциация или задържане, отделно на силно конфликтующи интроекции и идентификации. Деривата на нагона, в тези случаи получава пълна емоционална, мисловна и моторна осъзнатост, но е напълно сепариран от други части на съзнания психичен опит. При тези патологични обстоятелства противоречиви Его състояния се сменят до момента, в който те могат да бъдат удържани отделно и не се появява тревожност. Подобно състояние е в основата на синдрома на дифузна идентичност.

Гранични състояния се отличават с това, че по-организираните психични структури не са консолидирани. Личността задържа примитивни и невинаги правилни, вътрешни репрезентации на Аза и другите, свързани с ранни етапи от живота. Това резултира, първо, във визията за света, където полагащи грижа или наказващи, депривиращи обекти се редуват без наличие на реална средна оценка или

положение. Второ, в незадоволително развито чувство за Аз, променящо се от усещане за нужда и безпомощност, до преживяване на себе си като omnipotenten. „Нарушените обектни отношения са манифестиране в липса на капацитет за емпатия с другите и липса на зряла и развита оценка за тях. Те се възприемат като идеализирани или персекуторни, или обезценени. Личности с гранична организация имат трудности при установяване и поддържане на интимни отношения. Сексуалната патология приема форма на инхибиран сексуален опит или хаотична сексуалност.” (Kernberg, 2006, pp. 20)

За интернализиране на обектни отношения има две много важни задачи, които Егото в ранните етапи на развитие трябва да постигне:

- диференциация на образа на Аза от образите на обектите, които формират част от ранните интроекции и идентификации;
- интеграция на образи на Аза и обектите, създадени под влиянието на деривати на либидния нагон, с кореспондиращи с тях образи на Аза и обектите, създадени под влиянието на деривати на агресивния нагон.

Първата задача е постигната от части под влияние на развитието на първична автономност, което е условие за действие на процесите на интроекция и идентификация. Възприятието и паметовите следи, в процеса на съхраняване и интеграция, помагат да се структурира произхода на стимули и диференциални характеристики на възприятието, и постепенно отграничават образите на Аза, от образите на обектите. Освен това задоволяването на инстинктивни нужди и тяхната умерена фрустрация подпомага разграничаването на образите на обектите и на Аза. Тъй като либидното удовлетворение привлича катексирание на вниманието върху отношенията между Аза и обектите и подпомага разграничението в тази област, а фрустрацията носи осъзнаване на болезненото отсъствие на задоволяващи обекти, по този начин се осъществява разграничаване на Аз от не – Аз. Екセスивното задоволяване на инстинктивни нужди може да забави разграничаването между Аза и обектите. Екセスивната фрустрация на ранни инстинктивни нужди (предимно орални) обаче, е вероятно главната причина за липсата на разграничаване между Аза и обектите, защото тя подкрепя нормалната диспозиция към регресивен

отказ от образи на Аза и обектите, представяйки ранни фантазии за сливането им, в опит да се запази или придобие отново абсолютната гратификация.

Втората посочена задача се свързва с това, че идеализирани изцяло добри образи трябва да бъдат интегрирани с изцяло лоши образи на обекти, което се отнася и за добри и лоши образи за себе си. В този процес на синтез частични образи на Аза и обектите се интегрират в цялостни репрезентации на обекти и Аза, и по този начин репрезентациите им стават по-диференцирани едни от други, а също и по-реалистични.

Тези два процеса до голяма степен се провалят при психоза и гранична личностова организация. При психоза е налице тежък дефект на диференциацията между образите на Аза и обектите, и регресивния отказ се проявява под формата на примитивни фантазии за сливане, със съпътстващо размиване на границите на Егото, в областта на диференциация – Аз и не-Аз. Подобно регресивно сливане на образите на обектите и Аза може да зависи от:

- липса на развитие на структури за първична автономия;
- конституционално определена липса на толеранс към тревожността – дори минимална фрустрация не може да се толерира и предизвиква регресивно сливане или процеси на сливане;
- ексесивна фрустрация в реалността;
- последващо ексесивно развитие на агресия или конституционална ексесивна интензивност на агресивните нагони.

Порочни кръгове, включващи проекция на агресия и повторна интроекция на агресивно определени образи на обекти и на Аза вероятно представляват изключително важни фактори в развитието, както на психозите, така и на граничната личностова организация. При психоза, основният ефект е регресивно, повторно сливане на образите на обекти и на Аза, докато при гранична личностова организация доминира не сливане между образите на Аза и обектите, а интензификация и патологична фиксация на процеси на сплитинг.

Сплитингът или примитивна дисоциация, са подсилени от проективна идентификация, една преобладаваща защитна операция при гранична личностова организация, която конституира примитивна форма на проекция. „Този защитен механизъм се характеризира, чрез

несъзнавана тенденция. Двете индуцират значителни, други механизми, които се проектират в опита за контрол на другите, функциониращ под доминация на проектирани аспекти на Аза. Омnipotentност, омnipotentен контрол, примитивна идентификация, обезценяване и отричане са други доминиращи примитивни механизми, които допълват или подсилват сплитинга и проективната идентификация”. (Kernberg, 2006, pp. 19)

Базовият дефект в развитието при гранична личностова организация лежи в неспособността за синтез на позитивни и негативни интроекции и идентификации. Изглежда вероятно в случаите на гранична личностова организация конституционните дефекти в развитието на структурите на първична автономия да са относително маловажни. Предполага се, че конституционно определена липса на толерантност към тревожност се намесва във фазата на синтеза на интроекции от противоположно естество. Основният патологичен фактор е особено високата интензивност на дериватите на агресивния нагон. Екセスивната агресия може да произлиза, както от конституционално определена интензивност на агресивните нагони, така и от тежки ранни фрустрации. Силните агресивни и автоагресивни пориви, свързани с образи на ранния Аз и ранните обекти, са тясно свързани с гранична личностова организация.

В случай че образите на Аза и обектите са относително добре диференцирани и когато в резултат липсва регресивно, повторно сливане на тези образи, диференциране границите на Егото се развива сравнително безпроблемно – като следствие, типичния пациент с гранична личностова организация е запазил в голяма степен цялостни граници на Егото и свързана с това способност за тестиране на реалността. Но липсата на синтез на противоположни образи на Аза и обектите има множество патологични резултати. Сплитингът се поддържа като важен механизъм, предотвратяващ разпространение на тревожността в границите на Егото и защитаващ позитивните интроекции и идентификации. Необходимостта да се съхранят добри образи на Аза и обектите, и на добри външни обекти в присъствието на изцяло лоши образи на Аза и обектите, води до създаване на съпътстващи защитни механизми. Всички те, заедно със сплитига, конституират характерните за гранична личностова организация защитни механизми.

Сплитингът е изключително важен защитен механизъм, който е основа на съпътстващите. О. Кернберг използва терминът сплитинг, за да опише само активния процес на поддържане на диференциацията между интроекции и идентификации от противоположно естество. Според него, ингетрацията или синтеза на интроекции и идентификации от противоположно качество, вероятно представлява най-сериозния източник за неутрализация на агресията, и че едно от следствията на патологичните обстоятелства, при които сплитинга е ексесивен, се свързва с провала на неутрализацията и по този начин се губи важен източник на енергия за развитие на Егото. Следователно, сплитингът е основната причина за слабост на Егото и доколкото той изисква по-малко контракатексис, в сравнение с подтискането, едно слабо Его лесно регресира до сплитинг и създава порочен кръг, при който слабостта на Егото и сплитинга се подкрепят взаимно. (Kernberg, 1985) Проявления на този защитен механизъм могат да бъдат:

- алтернативно изразяване на вторични страни на конфликт, комбинирано с вяло отричане и липса на загриженост за противоречията в поведението и вътрешното преживяване;

- селективна липса на контрол върху импулсите в определени области, проявяваща се в епизодични изригвания на примитивни импулси, които са Его – синтонични, по време на изразяване;

- разделяне на външните обекти на изцяло добри и изцяло лоши с вероятност за пълен и рязък преход в отношението от едната крайност в другата – и пълно и внезапно обръщане на чувствата и мислите за определен човек;

- екстремни и рецидивни осцилации между противоречащи си концепти за Аза.

Примитивната идеализация представлява тенденция да се възприемат външните обекти като изцяло добри, за да е сигурно, че те ще могат да протектират Аза от лошите обекти, които няма да бъдат инфектирани, развалени или деструктирани от собствена агресия или от агресия, проектирана върху други обекти. Тя създава иреални, изцяло добри и мощни образи на обекти и по този начин влияе негативно на развитието на Его – идеала и на Суперегото. Примитивна идеализация като контрапункт на последващите форми на идеализа-

ция, които могат да бъдат дефинирани като нейни производни пред-полага липса, както на съзнавано, така и на несъзнавано признаване на собствената агресия към обекта, на вина по повод на тази агресия и на загриженост за обекта. По тези причини не може да се дефинира като формиране на реакция, а по-скоро е пряка проява на примитивна, проективна фантазна структура, в която липсва истинско отношение към идеалния обект и съществува проста нужда от него, с цел протекция от заобикалящия го свят на застрашаващи обекти. Подобен идеализиран обект може да служи за подготовка към оннипотентна идентификация и споделяне величието на идеализиран обект, като защита срещу агресията и директно задоволяване на нарцистични нужди – следователно идеализацията отразява подлежаща оннипотентност.

Друг защитен механизъм, проявяващ се със силни тенденции при гранична личностова организация е проекцията и по-точно проективната идентификация. Спецификите се проявяват не само в количественото доминиране на проекцията, но и в качествения и аспект. Основната цел на проекцията в случая е да екстернализира изцяло лошите агресивни образи на Аза и на обектите и основното следствие от тази потребност е развитието на опасни обекти, срещу които личността трябва да се защитава. Подобна проекция на агресия е крайно несполучлива, докато има развити граници на Егото и има способност за разграничаване на Аза от обектите, в повечето сфери на живота интензивността на проективните потребности, плюс общата слабост на Егото, която е характерна, отслабва границите на Егото, тъкмо в областта на проекцията на агресия. Това води до чувството, че все още е възможна идентификация с обекта, върху когото е проектирана агресия и “емпатия” към заплашителния вече обект поддържа и наслагва страха от собствена проектирана агресия. По тази причина личността трябва да контролира обекта, за да му попречи да я нападне, под влиянието на проектирани агресивни импулси. Необходимо ѝ е да контролира и изпреварващо да атакува обекта, преди, каквито опасения поддържа, тя самата да бъде нападната и разрушена.

С няколко думи, проективната идентификация се характеризира с липса на диференциране между Аза и обекта, точно в тази

област, свързана с удължено преживяване на импулса, на страха от този импулс и на необходимостта да се контролират външните обекти, докато проекцията е активна. При по-високите нива на развитие на Егото, по-късните форми на проекция нямат тази характеристика. Цялостното агресивно изкривяване на образите на обектите, оказва патологично влияние върху развитието на Суперегото.

Граничната личностова организация предоставя редица доказателства за използване на отричане и особено за примитивните му проявления. Типичен пример е взаимно отричане на две емоционално независими сфери на съзнаването, то просто подкрепя сплитинга. Личността е наясно с факта, че в този момент възприятията, мислите и емоциите за нея или за други хора са изцяло противоположни на тези, които е имала в друг момент. Този спомен обаче няма емоционално значение, не може да повлияе начина, по който се чувства сега. В бъдеще може да се върне към предишното състояние на Егото и да отрече настоящето при положение, че има спомен за него, но с тотална неспособност да направи емоционална връзка между двете състояния на Егото. Отричането може да се прояви и като просто необръщане на внимание на част от субективното преживяване или преживяването на външния свят. В терапевтичен дискурс се признава интелектуално познание за сектора, който е бил отречен, но отново не може да се осъществи интеграция с останалата част от емоционалното преживяване. Трябва да се подчертае, че преживените и съхранени емоции са отречени, както и познанието за емоционална връзка на определена ситуация с реалността. Връзка, за която е имало съзнавано познание или то може да стане съзнавано. Разликата с повисшите форми на отричане, се свързва с това, че психично съдържание е представено с негативен знак. Съдържанието се отхвърля като интелектуална спекулация, а емоционалната връзка с отреченото, никога не достига и присъства в съзнаването и остава потисната. Логично е твърдението, че отричане от по-високо ниво е пряко свързано с потискане и стои близко до изолация.

При граничната личностова организация съществува и друго ниво на отричане – чрез емоции, обратни на тези, които в момента са силно преживяни, най-често маниакално отричане на депресията. При тази форма на отричане, екстрем, противоположен афект е

използван, за подкрепа на противопоставяне на Егото, срещу застрашаващи части от преживяванията за Аза. Фактът, че има манийно отричане и присъствие на депресия, илюстрира тенденция към интимна свързаност.

Омnipotentност и обезценяване са идентично свързани с отцепването и представят директни проявления на защитната функция на примитивна интродекция и идентификация. Личности с присъщи, защитни механизми осцилират, между потребността да установят изискващи отношения на зависимост с идеализиран, магичен обект и фантазии и съпътстващи поведения, носещи послание за дълбоко чувство за лична магична омnipotentност. Комбинираните стадии са репрезентации на собствената идентификация с изцяло добър обект, мощен и свръх идеализиран, стоящ като защита срещу лоши, преследващи обекти. Реално не присъства истинска зависимост, в смисъла на любов към идеалния обект и грижа за него. На дълбинно равнище отношението към идеализирания обект е грубо и притежателно, като продължение на самия Аз. По този начин, дори и по време на периоди на привидно подчинение на идеализиран външен обект, се откриват дълбинни, подлежащи омnipotentни фантазии. Потребността да се контролират идеализирани обекти, да се използват в пробите да се манипулира и експлоатира средата и идеята за анихилиране на потенциални заплахи се компилира с необичайна гордост от притежаването на тези перфектни обекти, изцяло отдадени на личността.

Под чувствата на несигурност, самокритика и малоченност, които се наблюдават при гранична личностова организация, често се откриват грандиозни и омnipotentни тенденции. Те придобиват формата на силни несъзнавани убеждения, че личността има право да очаква гратификация и приемане от другите, да се отнася с тях като с привилегировани, специални хора. Обезценяване на външни обекти отчасти е естествено следствие от омnipotentността – в случай, че един външен обект не може да предложи повече задоволяване, той се изоставя, тъй като не съществува истинска способност за любов. Други източници, влияещия върху тази тенденция на обезценяване на обекти е отмъстително разрушаване на обект, който е фрустрирал нужди и желания, особено орална алчност. Защитно

обезценяване на обекти, за да се попречи да станат “преследвачи”, които носят страх и омраза е още един фактор. Тези мотиви се обединяват в защитна функция срещу нужда и страх от други. Обезценяване на значими обекти от миналото носи сериозни, определящи ефекти върху интернализираните обектни отношения и особено, върху структури, включени във формиране и интегриране на Супер-егото.

Механизмът на отцепване разделя противоречиви Его състояния, свързани с ранни патологични обектни отношения. Според О. Кернберг наличието на подобни ранни интернализирани обектни отношения в едно доста непреработено състояние, представляващо част от тези дисоциирани Его състояния, е само по себе си патологично и отразява намесата на отцепването в тези синтезиращи операции, които обикновено предизвикват деперсонификация, абстракция и интеграция на интернализираните обектни отношения. Обикновено, всеки от тези дисоциирани Его сегменти, притежава определен образ на примитивен обект с допълнителен образ на Аза и определена диспозиция на афекта, който е бил активен, по времето когато се е случила тази интернализация. В случая с гранична личностова организация, диференциацията между образите на Аза и обекта се е случила в достатъчна степен, за разлика от психозата, за да позволи сравнително добра диференциация между репрезентации на Аза и обекти и съпътстващ интегритет на границите на Егото в повечето области. (Kernberg, 2006) Границите на Егото се провалят в тези области, при които е налице проективна идентификация и сливане с идеализираните обекти, което е особено характерно в развитието на трансфер. Това изглежда е основната причина, поради която се развива преносна психоза, а не преносна невроза.

Етиологични фактори се явяват ексесивна природа на първична агресия или на агресия, която е вторична по отношение на фрустрация и допринася за наличие на определени дефицити в развитието на първичните Его апарати и липса на толерантност към тревожност. Последствията от съществуване на отцепени, изцяло добри и изцяло лоши обекти са няколко. На първо място, липсата на интерпретация на деривати на либидинозния и агресивния нагон влияе върху нормалната наклонност на Егото да модулира и отграничава афектите

и по този начин се запазва хронична тенденция за внезапно появяване на примитивни афективни състояния. Плюс това, специфична наклонност към афектите, представлявана от капацитета на Егото да преживява депресия, загриженост и вина, не може да бъде достигната, до момента на обединяване на позитивни и негативни интроекции. Капацитетът на Егото за депресивни реакции зависи в голяма степен от напрежението между различни, противоречащи си образи на Аза, което се продуцира, когато добри и лоши образи на Аза се интегрират, така че собствената агресия да бъде призната. Когато обектите вече не се разглеждат като изцяло добри или изцяло лоши и комбинацията от любов и агресия към интегриран, цялостен обект може да бъде осъзната, се мотивира вина и загриженост за обекта. При гранична личностова организация често се наблюдават дефицити в способността за преживяване на вина и загриженост. Депресивни реакции приемат примитивни форми на онipotентен гняв и чувство на поражение пред външни сили.

Наличие на изцяло лоши и добри образи на обекти, които не могат да бъдат интегрирани сериозно влияе върху цялостната интеграция на Суперегото. Примитивни предшественици на Суперего от садистичен вид, репрезентирани интернализирани образи на лоши обекти, свързани с прегениталните конфликти са силно смачващи, за да бъдат толерирани и са повторно проектирани под форма на външни лоши обекти.

Свърхидеализирани образи на обекти и изцяло добри образи на Аза могат да създадат само фантастични идеали за сила, величие и съвършенство, а не на реалистични изисквания и цели, които възникват вследствие на интеграция на Суперегото. В случая компоненти на Его идеала също се намесват в интеграционни процеси на Суперегото. В тази връзка реалистични изисквания на родителите не могат да бъдат интегрирани, нито с идеалните образи на Аза и обектите и свързания с тях Его идеал, нито с заплашителните, забраняващи, садистични предшественици на Суперегото, защото изкривяват възприемане на родителски фигури и предотвратяват интеграцията.

Налични пречки пред интегриране на Суперегото са постоянни проекции на изискващи и забраняващи негови аспекти. Нормалният натиск за Его интеграция от страна на Суперегото липсва, както и

способността му да преживява вина. Тенденция към обезценяване на обекти също пречи на интеграцията и особено на изключително важната интернализация на реалистични изисквания от родителските образи. Обезценяване на значими родителски образи прави невъзможна интернализация на най-важния източник за формиране на Суперего.

С две думи примитивни, нереалистични образи на Аза продължават да съществуват в Егото, бидейки изключително противоречиви в характеристиките си. По тези причини не може да се развие интегриран концепт за Аза, образи на обектите не могат също да бъдат интегрирани и пречат на една по – реалистична оценка на външни обекти. Постоянна проекция на изцяло лоши образи за Аза и обектите създава свят на опасни, застрашителни обекти, срещу които защитно се изграждат изцяло добри образи на Аза. Поддържа се в достатъчна степен разграничение между Аза и обектите, за да осъществи моментална, практическа адаптация към изискванията на реалността, за жалост по-дълбока интернализация на изискванията на реалността и главно на социална реалност е невъзможна, поради намеса на тези неинтегрирани образи на обекти в интеграцията на Суперегото. Структури на Суперего, които все пак се развиват, се намират под влияние на садистични предшественици на Суперего, базово свързани с прегенителни деривати на агресивния нагон. Тук се намесват и други предшественици, репрезентиращи примитивно сливане на образи на идеалния Аз и идеалния обект, които подкрепят омnipotentни и мегаломанни изисквания на Аза, вместо да са репрезентации на модулиращ Его идеал. Функции на Суперего проявяват тенденция да останат персонифицирани и не се развиват до точката на абстракцията му и лесно се репроектират върху външния свят.

Посочените характеристики на интернализирани обектни отношения, са отразени от типични характерови черти на гранична личностова организация. Изразяват се с нисък капацитет за реална оценка и реалистична емпатия с другите, с преживяване на хора като отдалечени обекти, към които има реалистична адаптация, доколкото липсва емоционална обвързаност с тях. Всяка ситуация, която нормално би следвало да се развие до дълбоки междуличностни отношения, показва неспособност на личността наистина да чувства или да

емпатира на друг, нереалистично изкривяване и защитна повърхностност на емоционални отношения. Тази защитна повърхностност има доста източници – отразява емоционална празнота, дължаща се на липса на сливане между дериватите на либидния и агресивния нагон и на съпътващата теснота, ригидност и примитивност на техните афективни диспозиции. Повърхността на емоционална реакция е директно свързана с неспособност да се преживява вина, грижа и свързаното с тях задълбочено осъзнаване, че другият съществува. Следваща причина за емоционална повърхностност е защитно усилие да се предпази от твърде близко емоционално въвличане, което би актуализирало опасността от задействане на примитивни защитни механизми – проективна идентификация и възбуждане на страха, че ще бъде нападнат от обект, който се превръща във важен. Посочената емоционална повърхност представлява защита и от примитивна идеализация на обекта и подлежащата нужда за подчинение и сливане с идеализирани обекти, както и от формиране на потенциална ярост от фрустрация на прегенитални, орални, изискващи нужди, които са активирани в отношенията. Липсата на развитие на Суперего и последваща липса на Его интеграция, и формиране на зрели чувства, цели и интереси поддържа неведението за висши, зрели и диференцирани аспекти на личността на другите.

Следваща характеристика в тази насока е изразяване в различна степен на прегенитални и генитални цели, които са тежко инфилтрирани с агресия. Директна експлоатация, безпричинно изискване, манипулация без идея или проява на такт, са видими. В това отношение, тенденцията да се обезценяват обекти е релевантна. Манипулацията на другите кореспондира със защитна потребност да се контролира средата, за да се попречи на примитивни параноидни страхове, свързани с проекция на агресивни образи на Аза и обектите да излязат на повърхността. При провал в манипулация или експлоатация на другите, незадоволеност на нужди има отръпване и пресъздаване на фантазни отношения, в които се изразяват всички тези нужди. Защитно отдръпване и задоволяване във фантазията в известна степен може да се наблюдава при личности, които иначе изглеждат доста социабилни.

На повърхността седят чувства за несигурност и малоценност по отношение на способността за влизане в отношения с другите. Тези чувства на малоценност и несигурност могат отчасти да бъдат отражение на по-реалистични аспекти на оценка за собствени отношения със значими други, работа и живота по принцип, а често отразяват също и реалистично знание за определени недостатъци и провали. Въпреки това, на дълбоко ниво чувствата на малоценност често отразяват защитни структури. Личността често открива в дълбоките слоеве малоценност, несигурност, омnipotentни фантазии и деформиран оптимизъм, градящ се на отричан, но идентификационен, примитивен изцяло добър Аз и обект. В тази връзка съществуват и чувства, че тя притежава право да експлоатира и да бъде удовлетворена, което кореспондира с класическия нарцисизм. Той обаче не представлява просто отвъръщане от външни обекти, а действие на отношения, в които се повтаря примитивно сливане на образи на идеализиран Аз и обекти, защитно използвани срещу образите на лош Аз и лоши външни обекти.

Наличие на противоречиви интроекции и идентификации е това, което продуцира качество – фалшивост. Идентификациите са противоречиви и дисоциирани една от друга, повърхностните им проявления продължават да съществуват като останки от поведенчески диспозиции на Егото. Това позволява на личността да повтаря в действия частични идентификации, които изцяло са дисоциирани, ако това сработва за повърхностна адаптация с реалността. В резултат адаптивността развива качество подобно на хамелеон, което дава възможност за игра на определен образ в ситуации, но носи силно объркване. Това е типичен пример за объркване и криза на идентичността, както я дефинира Е. Ериксън. Трябва да се уточни, че в случая става дума за липса на интегриран концепт за Аза и интегриран нестабилен концепт за цялостни обекти присъстващи в отношенията с него. Всъщност объркване в идентичността е типичен синдром при гранична личностова организация, който не се наблюдава при пациенти с по-лека характерова патология и невротични пациенти и е директно следствие на активно отцепване на тези интроекции и идентификации, синтезът на които нормално би довел до стабилна Его идентичност.

В опит за диференциация, между психотични, невротични и пациенти с гранична личностова организация може да се отбележи, че при първите има тежка липса на развитие на Его, с често недиференцирани образи на Аза и обектите, придружена с липса на развитие на граници на Егото.

Що се отнася до невротични пациенти, те имат развита, стабилна Его идентичност, съпътстваща интеграция, деперсинофикация и индивидуализация на структури на Егото, детерминирани от отношенията с обекти. Тяхното Суперего е интегрирано, тук прегенитални предшественици и по-късни, по-реалистични интернализации на родителски образи са интегрирани. Суперего е изключително жестоко или садистично, но е достатъчно интегрирано, за да подпомага развитие на Его и отчасти успешно, свободно от конфликти функциониране. Тук липсва синдром на дифузна и объркана идентичност.

От чисто аналитична гледна точка невротичността може да е „... продукт на едностранчиво или небалансирано развитие. Дисбалансът отново е в релацията съзнание – несъзнавано и е свързан с активност на съзнанието, която не е съобразена с несъзнаваната ѝ опозиционна тенденция ... всяка невроза се характеризира с дисоциация и конфликти, съдържа комплекси, и проявява белези на регресия и на понижаване на менталното ниво. Засилването на съзнаваната едностранчивост води до дисоциация, при която комплексите поемат контрола върху поведението и емоциите” (Добрев, 2013, с. 28)

Граничната личностова организация се характеризира с поинтегрирано Его, с голяма степен на осъществена диференциация между образите на Аза и обекти и с развити стабилни граници на Егото, изключение прави областта на близки междуличностови отношения. Обикновено при тях се наблюдава синдром на объркана идентичност.

В заключение следва анализ на типични инстинктивни съдържания на конфликти в интернализирани обектни отношения при гранична личностова организация. Прегениталната и главно оралната агресия играе ключова роля в психопатологията. Динамични аспекти на граничната личностова организация са представени в работите на М. Клайн. Описанието, което тя прави на интимната връзка между прегениталните и особено орални конфликти и едипови конфликти,

които се появяват под влияние на прегенитална агресия, е свързано с гранична личностова организация.

В изследвания на граничната личностова организация се открива история на екстремна фрустрация и интензивна агресия (първична или вторична) през първите години от живота. Екセスивна, прегенитална и особено орална агресия обикновено се проектира и причинява параноидно изкривяване на ранни родителски образи, главно на майката. През проекция на предимно орално-садистични и анално-садистични импулси, майката е възприемана като потенциално опасна, а омразата към нея се разпространява върху двамата родители, които по-късно са преживявани от детето под форма на обединена група. Заразяването на образа на бащата с агресия, първоначално проектирана в майката и липса на отграничаване между майката и бащата под влияние на липса на реалистично отграничаване на различни обекти поради екセスивно отцепване, обикновено продуцира при деца и от двата пола, комбиниран майка – баща образ. В резултат всички последващи сексуални отношения се възприемат като опасни и заразени с агресия.

В опит да се избяга от орална агресия и страх, се развиват незрели генитални стремежи и тъй като опитът често е несполучлив, поради интензивността на прегенитална агресия, която заразява и гениталните стремежи, се появяват патологии в развитието, които са различни при двата пола.

При момчето, незрялото развитие на генитални желания за отричане на нужди на орална зависимост се проваля, защото едиповите страхове и забрани за сексуални импулси към майката са мощно подкрепени от прегенитални страхове от майката и в резултат се развива типичният образ на опасна и кастрираща майка. Плюс това, проекция на прегенитална агресия подкрепя едиповите страхове от бащата и в частност кастрационна тревожност, като по този начин допълнително подкрепя прегенитални агресия и страх. Тези обстоятелства сериозно рефлектират върху позитивния едипов комплекс. Обратно, типично разрешаване е подкрепяне на негативен едипов комплекс, което изследователи описват като женствена позиция при момчета. Това представлява опит за сексуално подчинение на бащата, с цел получаване от него на орално задоволяване, което е било отка-

зано от опасната, фрустрираща майка – типична констелация, наблюдавана при орална мъжка хомосексуалност. Важно е да се подчертае, че на едно ниво и майката, и бащата са възприемани като опасни, хетеросексуалността е възприемана като опасна, а хомосексуалността е използвана като заместител на задоволяване на орални нужди. Опасността от повторно появяване на орална фрустрация и агресия следствие от хомосексуални отношения винаги е налице. Различен вариант за решение може да се търси в задоволяване на орално – садистични нужди в хетеросексуални отношения, което на дълбоко ниво е опит да се ограби майката сексуално от това, което тя орално е отказала. При нарцистични мъже, които несъзнавано търсят отмъщение срещу орална, фрустрираща майка, чрез псевдогенитални отношения с жени. Решения на опасността, създадена от незрели кондензации на прегенитални и генитални цели се откриват и в развитие на всяка от полиморфни, перверзни инфантилни тенденции, които позволяват изразяването на агресия.

Подобна на описаната тежка орална патология развива незрели позитивни едипови желания и момичето. Генитални желания към бащата са използвани като заместител на задоволяване на орално – зависими нужди, които са фрустрирани от опасната майка. Това усилие се подкопава от заразяване на образа на бащата с прегенитална агресия, изместена от майката и проектирана върху него. Освен това оралният гняв и оралната завист мощно подкрепя завистта към пениса при жените. Отричане на агресия, през хетеросексуална любов, често се проваля поради възбуждане на патологично силна завист към пениса и поради това, че образът на едипово забранена майка е подкрепен от образа на опасна прегенитална майка. Чест вариант на решение е бягство в промискуитета, в опит да се отрече завистта към пениса, зависимостта от мъжете и силно несъзнавани чувства на вина за едипови желания. Подкрепяне на мазохистични черти е друго решение, което прави опит да удовлетвори натиска от Суперего, произтичащ, както от образа на прегенитална, така и от образа на генитална майка, интернализирани под влияние на реинтроекция на проектирана агресия. Общо непризнаване на хетеросексуалността, с търсене на задоволяване на орални нужди от страна на идеализиран

образ на майката, който е напълно отцепен от образа на опасната, заплашителна майка е важен източник на женската хомосексуалност, доста честа в случаите на гранична личностова организация. Опити за хомосексуални отношения, които предполагат не само отричане на мъжете и подчиняване на едиповата майка, но и опит за постигане на орални и други прегенитални задоволявания от идеализирана фрагментарна майчина фигура, обикновено се провалят поради постоянно присъстващи орално-агресивни нужди и страхове. Садомазохистични хомосексуални обвързвания са също следствие на това развитие. Полиморфни сексуални тенденции подобни на описаните също се развиват.

С няколко думи, и при двата пола ексесивното развитие на прегенитална, орална агресия има тенденция да индуцира незряло развитие на едипови желаня и в следствие, особена патологична кондензация на прегенитални и генитални цели под смазващо влияние на агресивни нужди. Често срещан резултат е наличие на няколко патологични компромисни решения, които дават начало на типично упорство на полиморфни первезни сексуални тенденции при гранична личностова организация. Това, което на повърхността изглежда като хаотично присъствие на примитивни нагони и страхова пансексуалност, представлява комбинация на патологични решения. Всички те са неуспешен опит за справяне с агресивността на генитални тенденции и общо заразяване с агресия на всички инстинктивни нужди. При психологично тестиране на гранична личностова организация се открива липса на нормално доминиране на хетеросексуални генитални желаня над частични полиморфни нагони. Това, което изглежда хаотична комбинация на предедипови и едипови желаня е отражение на визираната патологична кондензация. Граничната личностова организация показва объркване в идентичността, но тя има по-ранни и сложни източници от проста липса на диференциация на сексуална ориентация. Липсата на сексуална ориентация тук не отразява липса на сексуално определение, а констелация от силни фиксации, ориентирани към справяне с едни и същи конфликти.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Добрев, Д.** Аспекти на терапевтичния подход на аналитичната психология на К. Г. Юнг. Библиотека „Диоген“, “Психология 2013”, сборник, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий”, Велико Търново, 2013, с. 24–48.

2. **Guderson, J & Hoffman, P.** Understanding and treating borderline personality disorder. American Psychiatric Publishing, Inc. 2005.

3. **Kernberg, O.** Borderline conditions and pathological narcissism. Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 1985.

4. **Kernberg, O.** Psychodynamic psychotherapy of borderline patients. Basic Books, 1989.

5. **Kernberg, O.**, et al. Psychotherapy for borderline personality: Focusing on object relations. American Psychiatric Publishing, Inc. 2006.

6. **Kernberg, O.**, et al. The Mechanisms of Change in the Treatment of Borderline Personality Disorder With Transference Focused Psychotherapy. Journal of clinical psychology, Vol. 62 (4), pp. 481–501. 2006.